

Mediji i obitelj

Rakušić, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:926917>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2020-10-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Lea Rakušić

MEDIJI I OBITELJ

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

Lea Rakušić

MEDIJI I OBITELJ

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Danijel Labaš

Zagreb, 2019.

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Mediji i djeca.....	2
1.1. Nasilje u medijima.....	4
1.2. Mediji i fizička neaktivnost djece.....	6
2. Mediji i adolescenti	7
3. Medijski odgoj i medijacijska uloga roditelja	10
3.1. Medijsko obrazovanje.....	11
3.2. Pristupi medijskom odgoju	12
4. Zaključak	13
5. Popis literature.....	14

Uvod

Internet, novine, radio i televizija integrirali su se u naše društvo i postali sastavni dio svakodnevnih ljudskih života. Masovni mediji su svojom pojavom uvelike promijenili način komuniciranja te su utječući na međuljudske odnose promijenili i odnose unutar obitelji.

Prisustvo medija u ljudskim životima može se primijetiti još od najranije životne dobi. Djeca predškolske dobi u sve većoj mjeri izloženi medijima koji sve češće preuzimaju i odgojnu funkciju. Ključnu ulogu u odnosu djece prema medijima imaju roditelji koji bi trebali kontrolirati medijski sadržaj kojem su njihova djeca izložena. Na taj način mogu se priječiti brojni štetni utjecaji koje neprilagođeni medijski sadržaj može imati na daljnji psihički i fizički razvoj djece. Najveća izloženost medijima prisutna je u vrijeme adolescencije. To je vrijeme kada mladi ljudi često komunikaciju i druženje s obitelji zamjenjuju virtualnim svijetom interneta, televizije i videoigara. Kao posljedica toga često dolazi do otuđenja djece od roditelja, a obitelj sve češće postaje žrtvom pretjerane konzumacije medija. Internet i televizija mjesta su gdje djeca, ali i roditelji, provode većinu svog slobodnog vremena, a komunikacija licem u lice sve češće pada u drugi plan. Međutim, mediji sami po sebi nisu loši, bitno je znati kako se prema njima odnositi te kako ih i u kolikoj mjeri konzumirati.

Cilj ovog rada je prikazati posljedice koje prekomjerna izloženost masovnim medijima ima na odgoj djece, njihov rast i razvoj kao i na odnose unutar obitelji te ukazati na strategije medijskog odgoja koji mogu ublažiti negativne učinke medija.

Rad se sastoji od tri tematske cjeline. U prvom djelu rada prikazan je utjecaj koji mediji, a osobito nasilje u medijima, imaju na psihički i fizički razvoj djece u predškolskoj dobi. Drugi dio rada prikazuje navike korištenja medija u adolescentskoj dobi, dok treći dio nudi načine medijskog odgoja i obrazovanja kojima se negativni učinci medija mogu ublažiti i spriječiti.

1. Mediji i djeca

Živimo u vremenu u kojem djeca koriste digitalne mreže prije nego što nauče pisati. Mediji, a osobito oni digitalni, naša su svakodnevica te kao dio naših života utječu na načine kako se djeca i mladi, ali i odrasli, odnose jedni prema drugima. Dok odraslima mediji postaju radno mjesto, djeci postaju igralište, a roditelji se sve češće osjećaju „razoružanima“ pred novim tehnologijama (Labaš, 2011: 48). Međutim, roditelji se ne bi trebali bojati medija. Vrlo se brzo može naučiti kako oni funkcioniraju. To je ujedno i najbolji način za pomoći djeci u svakodnevnoj „borbi“ s učincima medija (Labaš, prema: Aglieri, 2011: 49).

Za razliku od odraslih koji se još uvijek adaptiraju na tehnologiju, djeca za nju pokazuju urođene navike. Interaktivni sadržaji koje sa sobom nosi tehnologija su „poput čokolade za dječji mozak“. Međutim, masovni mediji kojima je jedna od uloga i socijalizacijska, vrlo često u suprotnosti sa socijalizacijskom funkcijom zbunjuju roditelje, a djecu čine usamljenom te u konačnici dovode do raslojavanja obitelji (Dadić, prema: Steiner-Adair, 2014: 464).

Bartaković i Sindik (2016: 95 – 97) navode da predškolska djeca u prosjeku gledaju televizijski program nešto više od sat vremena na dan. Objašnjavaju da će određeni televizijski program utjecati na dijete ovisno o njegovoj dobi pa će tako djeca različitih dobi određeni televizijski program procesuirati na potpuno drugačiji način. Prema tome, djeca do 18 mjeseci iz televizijskog programa neće učiti već će percipirati značajke programa kao što su kretanje i zvučni efekti. Razvojna promjena se događa između 1,5 i 2,5 godine pa će tako starija djeca moći učiti iz televizijskog programa. Isti autori ističu da će djeca te dobi još uvijek imati poteškoća u razlikovanju mašte od stvarnosti, a ta će se sposobnost razviti u dobi između 5 i 8 godina. Nadalje, djeca u mlađoj dobi vjeruju onome što vide na televiziji, a često i imitiraju viđeno. Autori dodaju da osim toga mlađa djeca ne mogu percipirati podatke kao što su motivacija i posljedice ponašanja. Iz tog razloga televizijski program utječe na stavove, emocije i ponašanje djece. Autori zaključuju da sposobnost moralnog rezoniranja kod djece nije dovoljno razvijena pa nisu u mogućnosti procesuirati televizijske poruke na način koji ih štiti od negativnih efekata (Bartaković, Sindik, prema: Sindik; Zgrabljić Rotar; Ciboci i sur.; Pempek i sur.; Valkenburg i Vroone; Glasovac; Bryant i Anderson; Potter, 2016: 95 – 97).

Djeca i mladi koriste medije na drugačiji način nego što to čine njihovi roditelji. Za njih razlika između „svijeta“ i „svijeta medija“ ne postoji što pokazuje u kolikoj su mjeri mediji postali dio njihovih života. I sa tehničke strane djeca su puno vještija u korištenju medija nego njihovi roditelji (Labaš, prema: Buckingham, 2011: 37). Međutim, urođena sposobnost djece i

mladih da se koriste medijima često se zlorabi i koristi u svrhu manipulacije njima. Naime, medijska komunikacija koja se koristi u ideološke i promidžbene svrhe najčešće je usmjerena upravo prema djeci koja još uvijek nisu dorasla donošenju zrelih odluka. Na taj se način preko djece pokušava nametnuti iskrivljena slika društvenog i obiteljskog života (Labaš, prema: Miliša, Tolić, Vertovšek, 2011: 37 – 38).

Labaš (prema: Bertrand, 2011: 38) navodi kako mediji danas kao primarni cilj imaju želju za što većom zaradom. Dodaje da zbog toga posebno ciljaju na djecu budući da su ona „najkraći put“ do novca svojih roditelja. Također, internet i ostali mediji imaju brojne učinke na moralne, intelektualne, vjerske, kulturne i osjećajne dimenzije ljudskog života te u tom smislu često u pitanje dovode dobrobit djece (Labaš, prema: Vecchi, Di Cicco, 2011: 38). Djeca i adolescenti vrlo su vješti u korištenju medija, a posljedice koje bi mogli imati zbog neodgovornog korištenja istih su brojne. Također, često se zaboravlja i komercijalna svrha skrivena iza brojnih ponuda koje djeca i mladi pronalaze na mrežama (Labaš, prema: Miliša, Tolić, Vertovšek, 2011: 50).

Dadić (prema: Steiner - Adair, 2014: 465) ističe kako je odnos roditelja i djeteta u najranijoj dobi ključan za kasniji razvoj interakcije kao i za proces učenja. Objašnjava da se taj odnos može promatrati i u kontekstu korištenja tehnologije te naglašava da je neosporno da je tehnologija uvelike promijenila odnos roditelja i djece, ali i sliku roditelja u očima djeteta. Kao primjer tome navodi da česta aktivnost roditelja na Facebooku može postati dio djetetova doživljaja roditelja kao osobe.

Još jedna od negativnih posljedica pretjerane izloženosti medijima u djetinjstvu je nemogućnost učenja dodirrom. Naime, iskustvo trodimenzionalnog učenja vrlo je bitno za dječji razvoj, a ono se sve više zamjenjuje dvodimenzionalnim ekranskim prikazom. Interakcija s roditeljima i ostalom djecom u kojima dijete doživljava stvarni svijet, ali i stječe važnost kontakta očima, izražaja licem te glasom, sve se češće zamjenjuje interakcijom s ekranom (Dadić, prema: Steiner – Adair; 2014: 456).

Dadić (prema: Steiner – Adair, 2014: 466) navodi da prekomjerno korištenje medija narušava blagostanje djece, a samim time i blagostanje čitave obitelji. Navodi da samo obitelj kojoj se u središtu nalazi dijete može ostvariti povoljne uvjete za zdrav razvoj djeteta. Zaključno, u obiteljima gdje zajedništvo nije dovoljno snažno, tehnologijsko - medijsko zaokupljanje može postati cijenom emocionalnog razvoja djeteta. Čvrsti odnosi u obitelji temelj su snalaženja u današnje doba nekontrolirane upotrebe medija. Nedvojbeno je da se današnja

obitelj nalazi u krizi uzrokovanoj napretkom tehnologije i medija, a bez razvitka zaštitnih mehanizama može doći do ozbiljnijih posljedica. Sasvim je jasno da tehnologija i mediji ne mogu i ne smiju biti zamjena za interakcije među ljudima (Dadić, prema: Steiner – Adair, 2014: 466).

Igor Kanižaj i Lana Ciboci u knjizi *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije* navode (2011: 12) kako roditelji u nedostatku vremena sve češće ulogu odgojitelja prepuštaju medijima. Dodaju kako pri tome najčešće nisu svjesni negativnih posljedica koje mediji mogu imati na njihovu djecu.

1.1. Nasilje u medijima

Aspekt kojem se danas ne pridaje dovoljno važnosti je nasilje u medijima. Prva istraživanja o nasilju u medijima dala su definiciju nasilja kao „ponašanja koje je usmjereno ozljeđivanju drugog bića pri čemu je ključna bila namjera za ozljeđivanje drugih“ (Ciboci, Kanižaj, 2011: 15). Navedena se definicija zatim proširuje, a pojmu nasilja dodaje se i uništavanje imovine. Definicija medijskog nasilja koja se najčešće koristi je ona prema kojoj je nasilje „povreda nečije fizičke i emocionalne dobrobiti“ (Ciboci, Kanižaj, prema: Potter, 2011: 16).

Ciboci i Kanižaj (2011: 17 – 19) navode brojne teorije koje su pokušale objasniti kako nasilje u medijima utječe na ponašanje pojedinca. Među njima je bitno istaknuti *teoriju o navikavanju* koja govori da pretjerana izloženost nasilnom sadržaju kod pojedinaca može dovesti do manjka empatije. Prema toj teoriji, nakon navikavanja na nasilje pojedinci počinju gledati na nasilje kao na normalnu pojavu (Ciboci, Kanižaj, prema: Kuncik, Zipfel, 2011: 17). *Kultivacijska teorija* izloženost nasilnim sadržajima u medijima dovodi u korelaciju sa slikom stvarnog svijeta u očima pojedinca. Naime, osobe izložene pretjeranom nasilju u medijima doživljavat će stvarni svijet opasnijim i gorim nego što on u stvarnosti jest (Ciboci, Kanižaj, prema: Kuncik, Zipfel, 2011: 18).

Neosporno je da medijsko nasilje negativno utječe na pojedince. Kako opisuju Ciboci i Kanižaj (prema: Potter, 2011: 19 – 20) učinci nasilnih sadržaja mogu biti kratkoročni i dugoročni. Objašnjavaju da su kratkoročni učinci vidljivi neposredno nakon izloženosti nasilnim sadržajima, dok su oni dugoročni vidljivi mjesecima nakon.

Kako navode Ciboci i Kanižaj (prema: Potter, 2011: 21) nasilni sadržaji u medijima neće na svakog utjecati na isti način. Svaki pojedinac pri gledanju nasilnih sadržaja unosi svoje

stavove i karakterne osobine. Prema tome, nasilni medijski sadržaj najveći utjecaj ima na djecu jer još uvijek nemaju dovoljno razvijene kognitivne sposobnosti. Navodi se da je na pojedince slabijeg imovinskog stanja utjecaj nasilja u medijima veći, budući da oni više gledaju televiziju, a ističe se i uloga obiteljskog odgoja. Skladno obiteljsko okruženje i usađene pozitivne vrijednosti eliminirat će negativan utjecaj nasilnih medijskih sadržaja, dok će stresno obiteljsko okruženje negativan utjecaj poticati (Ciboci, Kanižaj, prema Potter, 2011: 22).

Televizija je postala glavni socijalizacijski čimbenik djece u svim krajevima svijeta (Ciboci, Kanižaj, prema: Groebel, 2011: 27), a izloženost nasilju u medijima izravno je povezana s nasilnim ponašanjem (Ciboci, Kanižaj, prema: Chatfield, 2011: 27). Istraživanje koje su proveli Huesmann i dr. proučavalo je učinke televizijskog nasilja na uzorku od 330 djece. Istraživanje je trajalo 15 godina, a rezultati su pokazali da televizijsko nasilje percipirano u djetinjstvu pogoduje kasnijem pojavljivanju agresivnog ponašanja. Huesmann zaključuje da je razlog tome shvaćanje da je televizijski program realističan, zbog čega dolazi do poistovjećenja s agresivnim protagonistima. Nadalje, utvrđeno je da medijsko nasilje ima utjecaj neovisno o društvenom sloju ili intelektualnim sposobnostima djeteta. Iznenadjuća je činjenica da odgojne metode roditelja nisu imale dugoročnih posljedica na recepciju nasilja. Unatoč tome, ističe se da roditeljski utjecaj nije zanemariv (Ciboci, Kanižaj, prema Kunczik, Zipfel, 2011: 28).

Ciboci i Kanižaj (2011: 23) ističu da ovisnost o videoigrama postaje sve veći problem. Navode istraživanje provedeno 1991. godine koje je analiziralo 47 videoigara, od čega je čak 40 bilo nasilne prirode. Istraživanje koje su 2011. godine provele Vesna Bilić i Tajana Ljubin Golub pokazalo je da su lošiji uspjeh u školi, konzumiranje alkohola i droga te loši odnosi s obitelji povezani s intenzivnim igranjem videoigara (Ciboci, Kanižaj, 2011: 24). Roditelji bi trebali imati ključnu ulogu u kontroliranju djece u igranju videoigara. Međutim, to nije uvijek moguće. Većina roditelja ne posjeduje potrebna znanja i vještine te su djeca najčešća ta koja roditelje uče o medijima. Postavlja se pitanje „kako će roditelji aktivno posredovati kada ni sami nemaju dovoljna znanja o tom području, odnosno kada djeca o igrama znaju daleko više nego roditelji?“ (Ciboci, Kanižaj, prema: Nikken, Jansz, 2011: 26). Roditelji se zbog toga najčešće odlučuju na strategiju zabrane koja često izaziva kontra efekt i rezultira neposluhom djece prema roditeljima.

Kuhar, Paradžik i Šegregur (2014: 84) istraživali su utjecaj videoigara na prosocijalno ponašanje. Rezultati istraživanja pokazali su da videoigre koje imaju nenasilni sadržaj i pozitivne likove povoljno utječu na prosocijalno ponašanje ali i na koordinaciju pokreta te

poticanje misaonih procesa. Zaključuje se da uloga medija nije samo negativna, dapače, ističe se njihova pozitivna uloga u odgoju i obrazovanju te kreativan i zabavan način prijenosa obrazovnog sadržaja i pozitivnih stavova. Kvalitetan medijski odgoj koji uključuje znanja o rizicima upotrebe medija je ključan i nužno potreban.

Prema Ciboci i Kanižaj (2011: 29) djeca se prvi put susreću s nasiljem u crtićima, a većina roditelja zanemaruje upozorenja do kojih su došli mnogi znanstvenici istraživanjem crtića. Istraživanja su pokazala da je nasilje u crtićima češće nego u akcijskim dramama i komedijama. Međutim, poznato je da većina roditelja teško može zamisliti odgoj svoje djece bez crtića, a mnogi od njih svakodnevno koriste crtiće kao „surogat dadilju“. Crtići sami po sebi nisu loši, ali nužno je da roditelji kontroliraju sadržaj kojeg gledaju njihova djeca. Roditelji bi trebali gledati crtiće zajedno sa svojom djecom i pratiti reakcije djeteta nakon što je gledalo nasilni program. Znanstvenici koji proučavaju utjecaj medija sve više naglašavaju važnost obitelji u medijskom odgoju djece. Roditelji su nezamjenjiv autoritet i stoga bi se trebali informirati i istražiti ulogu medija u svojim životima i životima svoje djece (Ciboci, Kanižaj, 2011: 29 – 32).

1.2. Mediji i fizička neaktivnost djece

Ljudskom tijelu potrebna je fizička aktivnost kako bi moglo normalno funkcionirati. Međutim, pod utjecajem masovnih medija, ljudski životi postaju sve virtualniji. Pomoću televizije, kompjutera i interneta čovjek može riješiti gotovo sve probleme u sigurnosti svog doma, a istraživanja su pokazala da u nekim državama djeca provode više vremena pred televizijom nego u školi (Foretić, Mihaljević, Rodek, 2009: 382).

Za djecu u razvoju prevelika izloženost televiziji, internetu, videoigrama i ostalim medijima može biti jako štetna za zdravlje. Budući da svoje slobodno vrijeme djeca uglavnom provode uz medije često ostaju fizički neaktivna što dovodi do poteškoća u radu i razvoju kao i do povećanja tjelesne mase i taloženja većih količina potkožnog masnog tkiva. Prema istraživanjima, trend povećanja tjelesne mase u djetinjstvu širi se poput epidemije (Foretić, Mihaljević, Rodek, prema: Wang, Lobstein, 2009: 382).

Foretić, Mihaljević i Rodek (2009: 382) navode da je dodatni razlog prekomjerne težine u djetinjstvu i činjenica da se u medijskom prostoru promovira fizička neaktivnost i nezdrava hrana. Ističu da je kao preventivnu mjeru za izbjegavanje prekomjerne težine u djetinjstvu potrebno reducirati izloženost televizijskom programu i videoigrama.

Prema Kuhar, Paradžik i Šegregur (2014: 84) dugotrajno sjedenje uz medije nije povoljno za ljudsku kralježnicu zbog čega dolazi do nepravilnog držanja, problema u disanju, poremećaja metabolizma, kardiovaskularnih bolesti i debljine. Dodaju da pretjerano gledanje televizije i igranje videoigara uzrokuje poremećaj pozornosti u djetinjstvu, ali i kasnijoj životnoj dobi.

Foretić, Mihaljević i Rodek (2009: 383) objašnjavaju da je fizički razvoj djece u prošlosti bio je drugačiji nego danas. Slobodno vrijeme djeca su provodila igrajući sportove na otvorenom. Danas su playstation i kompjutor u potpunosti zamijenili sportska igrališta. Sve više djece slobodno vrijeme provodi za igračim konzolama, a smatra se da je razlog tome činjenica što lakše rješavaju virtualne probleme nego one u stvarnom životu. Takav pristup može dovesti do problema u razvoju ličnosti u kasnijem razdoblju života jer pri suočavanju sa životnim poteškoćama, problemima i obvezama neće biti moguće samo ugaziti uređaj da bi određeni problem nestao (Foretić, Mihaljević, Rodek, 2009: 383).

2. Mediji i adolescenti

Prema Kuhar, Paradžik i Šegregur (2014: 81) izloženost medijima prisutna u djetinjstvu još se više povećava u adolescenciji. Među mladim generacijama prisutan je snažan utjecaj masovnih medija koji može imati pozitivan i negativan utjecaj na odgojno obrazovni proces. Nažalost, sve češće su vidljivije negativne posljedice masovnih medija na adolescente, a najčešće se očituju kroz neuspjeh u školi, nerazvijene socijalne vještine, agresivno ili depresivno ponašanje te pojavom ovisnosti. Nadalje, može doći i do problema u fizičkom razvoju mladih, a dugotrajna izloženost medijima može uzrokovati i poremećaj spavanja, glavobolju, tromost i zamor te bol u zglobovima, leđima i rukama kao i gubitak vida. Masovni mediji kod mladih ljudi oblikuju njihov pogled na svijet kao i pogled na samog sebe, a najčešće utječu i na zdravlje te njihov sustav vrijednosti (Kuhar, Paradžik, Šegregur, 2014: 81).

Istraživanje koje su 2009. i 2010. proveli Kuhar, Paradžik i Šegregur (2014: 81 – 85) utvrdilo je učestalost i vrste korištenja medija među adolescentima, kao i povezanost sa školskim uspjehom, poteškoćama u zdravlju te razlike prema spolu ispitanika. Istraživanje je provedeno u VII. gimnaziji u Zagrebu, a rezultati su pokazali da od svih medija ispitanici najviše vremena provode za računalom, čak njih 58 %. Mladići računalo koriste više, dok su djevojke više zaokupljene mobilnim telefonom. Televizija im najčešće služi za gledanje filmova, dok je mladići često koriste i za gledanje sporta i sportskih emisija. Djevojke manje

igraju videoigre, a najčešće igraju one strateškog ili akcijskog sadržaja. Mladići su najčešće zaokupljeni „pucačinom“ te igricama sportskog sadržaja. Važnu ulogu u životima mladim imaju i društvene mreže, a Facebook se pokazao kao najaktualnija društvena mreža te ga je koristilo 65 % ispitanika. Gotovo podjednako koriste ga i mladići i djevojke. Istraživanje je pokazalo da mladići i djevojke više vremena provode uz medije nego uz obitelj i prijatelje ili baveći se nekom fizičkom aktivnosti. Vrijeme provedeno uz medije vikendom duže je od onog provedenog za vrijeme radnih dana (Kuhar, Paradžik, Šegregur, 2014: 82 – 83).

Istraživanje je dovelo do zaključka da je vrijeme provedeno uz medije tijekom cijelog tjedna za 8,5 sati duže od onog koje adolescenti provedu uz obitelj i prijatelje. Također, vidljivo je da mladići u odnosu na djevojke provode više vremena uz medije, a djevojke više vremena s obitelji. Nadalje, poražavajuća je činjenica da od 184 ispitanih učenika nitko od njih nije proveo manje od tri sata dnevno uz medije, a čak 81 % uz medije je bilo više od pet sati na dan. Među onima koji su uz medije provodili više od pet sati bio je prisutan veći broj pretilih. Također, oni koji su medije koristili manje od pet sati dnevno bili su češće bolji učenici. Predmet istraživanja bio je i obrazovni status te zaposlenje i bračni status roditelja. Oni adolescenti kod kojih su oba roditelja imala završen fakultet manje su vremena provodili s medijima, a više s obitelji, prijateljima i u prirodi. Adolescenti kojima su oba roditelja zaposlena češće koriste medije, a isto je s onima kojima su roditelji rastavljeni. Negativne navike kao što su pušenje, droga i alkohol također su češće kod onih adolescenata koji dnevno uz medije provode više od pet sati (Kuhar, Paradžik, Šegregur, 2014: 83).

Dadić (prema: Steiner – Adair, 2014: 466) ističe ulogu srednje škole kao vrlo bitnu u posredovanju između adolescenata i medija. Ističe kako škola adolescentnim generacijama često pada u drugi plan. Dok je to nekada bilo zbog izlazaka i druženja sada je zbog tehnologije i medija. Nadalje, adolescenti se koriste medijima kako bi se informirali o seksualnosti, trendovima i sl., a upravo je škola ta koja bi trebala imati ulogu u pružanju tih bitnih informacija. Također, adolescenti su skloni definirati se medijima i na temelju medija graditi odnose s drugima. Međutim, međuodnosi koji su se prije stjecali međusobnim kontaktima zamijenjeni su virtualnim međuodnosima na računalima. Računala na taj način ne pridonose stvarnoj međusobnoj povezanosti ni istinskim potrebama za socijalizacijom. Adolescenti se mogu družiti i razgovarati s kim kod požele bez da napuste svoju sobu. Društvene mreže omogućuju im da stvaraju identitete koje žele, a budući da je tehnologija preuzela veliku ulogu i njihovim životima često dolazi i do otuđenja (Dadić, prema: Steiner – Adair, 2014: 466).

Alessandra Carenzio u svom je istraživanju otkrila pojavu karakterističnu za djevojke u adolescentnoj dobi. Budući da se nalaze u razdoblju u kojem žele potvrđivati svoje tjelesne attribute često razmjenjuju fotografije koje su na rubu pornografskih. Ističe da je to slučaj u kojem roditelji trebaju biti posebno zabrinuti, ali dodaje da odgovornost ne treba svaljivati isključivo na internet. Društvo koje ističe važnost dobrog izgleda i ljepote također je odgovorno za takvo ponašanje, a do lošeg korištenja svojeg tijela dolazi samo kada u obitelji nema kvalitetnog odgoja (Labaš, prema: www.cremi.it, 2011: 46).

Za prosječnog adolescenta normalno je da prva i posljednja stvar koju će napraviti u danu bude provjeravanje mobitela. Zahvaljujući razvoju tehnologije, mnogi programi koji su prije bili dostupni samo na televiziji danas su dostupni na mobitelima i prijenosnim računalima. Otkriven je ogroman skok u korištenju medija u dobi između 11 i 14 godina. U toj dobi porast korištenja medija veći je od tri sata na dan. Kada se u obzir uzme i činjenica da mladi u toj dobi istodobno koriste više medija ili jedan medij u različite svrhe, tzv. *multitasking*, dolazi se do prosjeka od gotovo 12 sati korištenja medija na dan. Ta je brojka vrlo zabrinjavajuća budući da se tolika izloženost medijima događa upravo u razdoblju kada mladi doživljavaju svoju tranzicijsku fazu prema adolescenciji (Labaš, prema: Kasier Family, 2011: 51 – 52).

Istraživanje koje je provela agencija Kasier Family dovelo je do zaključka da veliki broj mladih živi u obiteljima u kojima je televizor uključen za vrijeme obroka, a često je uključen i kao „kulisa“ u pozadini unatoč činjenici da ga nitko ne gleda. Štoviše, pokazalo se da većina mladih nema nikakva pravila postavljena od roditelja glede korištenja medija. Izuzetak je računalo, u vezi kojeg je 52 % ispitanika izjavilo da postoje pravila korištenja. Međutim, roditelji uglavnom stavljaju ograničenja u vezi sadržaja, a vrlo rijetko u vezi vremena provedenog uz medije. Tako je 46 % ispitanika izjavilo da postoje ograničenja što smiju gledati na televiziji dok samo 28 % imaju pravila o tome koliko dugo smiju gledati televiziju. Zabrinjavajuća je i činjenica da roditelji stroge zabrane koriste samo na mlađoj djeci. Strogost znatno pada kada djeca dosegnu adolescenciju, a tek 26 % adolescenata imaju pravila glede televizijskog sadržaja kojeg smiju gledati (Labaš, 2011: 53 – 54).

Mediji su vrlo bitni u socijalizaciji mladih, a socijalizacijski su procesi najintenzivniji u djetinjstvu i mladosti. Masovni mediji u potpunosti su se infiltrirali u živote mladih ljudi, a vrlo često na štetu vremena provedenog s obitelji. Zaključno, masovni mediji su korisni i štetni ovisno o količini i načinu na koji se koriste (Kuhar, Paradžik, Šegregur, 2014: 85).

3. Medijski odgoj i medijacijska uloga roditelja

Budući da djeca medijske navike stječu unutar obitelji, roditelji imaju ključnu ulogu u reguliranju utjecaja gledanja televizijskog programa na svoju djecu. Roditelji ne bi trebali dopustiti da djetetovo gledanje televizije postane zamjena za vrijeme provedeno s obitelji i prijateljima. Nadalje, za tvoju djecu trebali bi birati kvalitetne sadržaje obrazovnog karaktera koji potiču socijalno poželjna ponašanja, a izbjegavati sadržaje nasilnog karaktera. Roditelji djeci moraju objasniti koji su sadržaji loši, a koji dobri te im pomoći da razumiju dobre i loše postupke likova (Bartaković, Sindik, 2016: 97).

Roditeljska medijacija podrazumijeva bilo koju strategiju koju roditelji koriste kako bi kontrolirali i nadgledali sadržaj medija svojoj djeci (Bartaković, Sindik, prema: Warren, 2016: 97). Jedna od najjednostavnijih strategija je zajedničko gledanje televizije, a podrazumijeva jednostavno gledanje televizije s djecom bez diskusije o onom što se gleda (Bartaković, Sindik, prema: Nathanson i Yang, 2016: 97). Osim toga, roditelji mogu provoditi i ograničavajuću medijaciju koja podrazumijeva postavljanje različitih pravila vezanih uz gledanje televizije. Kao treću strategiju roditelji na raspolaganju imaju i aktivnu medijaciju, a uključuje raspravu roditelja i djece kojom roditelji pomažu djeci razumjeti sadržaje koje gledaju (Bartaković, Sindik, 2016: 97).

Istraživanja o zajedničkom gledanju televizijskog programa roditelja i djece pokazala su nedosljedne rezultate. Zajedničko gledanje televizijskog programa povećava djetetovo uživanje u gledanju televizije (Bartaković, Sindik, prema: Nathanson, 2016: 98). Isto tako, zajedničko gledanje neprimjerenih sadržaja kao što je nasilje može dovesti do negativnih posljedica jer dijete zajedničko gledanje može doživjeti kao odobravanje takvog ponašanja. Istraživanja su također pokazala da strategija zajedničkog gledanja televizije može biti uspješna samo ukoliko roditelji s djecom komentiraju sadržaj i ukazuju na dobre i loše aspekte programa. Rezultati istraživanja idu u prilog aktivnoj medijaciji koja uključuje jačanje djetetovih vještina kritičkog razmišljanja te ublažavanje negativnih i pojačavanje pozitivnih efekata gledanja televizije. Korištenje aktivne medijacije povezano je s većim skepticizmom u televizijskim vijestima, pozitivnijim doživljajem vlastitog tijela, povećanjem prosocijalnog ponašanja te prihvaćanjem netradicionalnih spolnih uloga. Također, aktivni angažman roditelja može smanjiti djetetov strah i reakcije na zastrašujući sadržaj medija (Bartaković, Sindik, prema: Corder-Bolz; Nathanson; Cantor, 2016: 98).

Razgovarajući s djetetom o televizijskom sadržaju roditelji prenose svoje vrijednosti i uvjerenja te utječu na formiranje istih kod svoje djece. Roditeljski komentari i izjave o gledanom televizijskom sadržaju služe kao oblik socijalizacije te kao oblik zaštite od neprimjerenih sadržaja (Bartaković, Sindik, prema: Strasburger i Wilson, 2016: 99). Dijalogom roditelji mogu djeci dati okvir za razmišljanje o agresiji i drugim negativnim postupcima (Bartaković, Sindik, prema: Clark, 2016: 99). Zaključno, za dijete je važno da se postigne ravnoteža između tri oblika medijacije, a aktivna medijacija ključna je za poticanje kritičkog stava kod djece (Bartaković, Sindik, 2016: 99).

3.1. Medijsko obrazovanje

Keval Kumar dao je definiciju medijskog obrazovanja kao „kritične društvene analize medija s ciljem podizanja svijesti i razumijevanja načina rada medija, onoga tko ih stvarno kontrolira i oblikuje, uloge profesionalaca, kao i reklamiranja, marketinga i odnosa s javnošću u oblikovanju njihovog sadržaja, te različitih načina na koje publika tumači poruke medija“ (Labaš, prema: Reichmayr, 2011: 39). Polazna točka medijskog obrazovanja u svijetu bila je zabrinutost roditelja i odgojitelja zbog negativnih posljedica medija na djecu i mlade (Labaš, prema: Persi, Cantelmi, Orlando, 2011: 39). U Hrvatskoj, kao i u brojnim drugim zemljama, medijsko obrazovanje još je uvijek podložno individualnim inicijativama pa tako medijska kultura ne postoji kao poseban predmet u školama. Kao dio različitih predmeta medijska kultura još uvijek u velikoj mjeri ovisi o inicijativi pojedinog nastavnika (Labaš, prema: Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obavezno i srednjoškolsko obrazovanje, 2011: 40). Medijsko obrazovanje je nužno kako bi se djecu podučilo tehničkim kompetencijama, ali i odnosima koji vladaju u virtualnom svijetu. Jedino na taj način mogu se spriječiti potencijalne opasnosti (Labaš, prema: De Paoli, 2011: 40).

U Hrvatskoj je u tu svrhu pokrenut projekt *Djeca Medija* nastao u okviru Matice Hrvatske. U sklopu projekta organiziraju se predavanja za roditelje, ali i nastavnike i pedagoge osnovnih i srednjih škola. Radionicama za djecu u školama, radijskim emisijama i raznim sadržajima za djecu i njihove roditelje, provoditelji projekta potiču na korištenje medija kao sredstva za izražavanje i raspravu. Rezultati projekta donose „više znanja“ u području medija i to ne samo u tehničkom smislu (Labaš, 2011: 49).

Medijski odgoj je nužan unatoč tome što kod roditelja često ostavlja dojam da se tehnološki svijet razvija prebrzo i da su oni uvijek „korak iza“ (Labaš, 2011: 50). Novi oblici komunikacije izazivali su strah kroz cijelu ljudsku povijest, pa se tako smatralo da će prvi pisani tekstovi naštetiti usmenoj predaji pa čak i ljudskoj mogućnosti pamćenja (Labaš, prema: Aglieri, 2011: 50). Dokaz je to da se roditelji novih tehnologija i medija ne trebaju bojati već je potrebno upoznavati ih i u njima sudjelovati. Korištenje medijima, a osobito internetom, danas predstavlja „ulaznicu u život“. Onima koji nisu medijski pismeni prijete opasnost da ostanu isključeni iz života na različitim razinama (Labaš, 2011: 55).

3.2. Pristupi medijskom odgoju

Inokulacijski pedagoški pristup ističe da je maloljetnike potrebno zaštititi od medija, posebice od interneta. Ovaj pristup odgoj zamišlja kao „cjepivo“ kojim treba cijepiti dijete ili adolescenta i na taj način neutralizirati utjecaj medija. Inokulacijski pristup u skladu je sa shvaćanjem medija kao „potkožne igle“ kojom se „ubrizgavaju“ sadržaji kojima se korisniku nameću određeni stavovi i ponašanje. Zbog toga ovaj pristup smatra da odgoj treba na vrijeme spriječiti medijske učinke. Štoviše, dijete se u ovom pristupu smatra „slabim subjektom“ koje naivno nasjeda na zamke virtualnog svijeta. Primijenjena na internet, inokulacijska metoda odgoja može se aktivirati na dva načina. Prvi način uključuje preventivnu cenzuru tj. čišćenje nepoćudnih sadržaja kako bi se za maloljetnika osigurao siguran prostor u kojem se može koristiti internetom. Drugim načinom stvara se vlastita zaštićena mreža unutar koje se dijete bez opasnosti može kretati, a roditelji mogu biti bezbrižni (Labaš, prema: Rivoltella, 2011: 56 – 57).

Za razliku od inokulacijske pedagoške metode, kritička pedagogija medija odbacuje sliku djeteta kao nekoga tko se ne zna braniti od opasnosti u virtualnom svijetu. Kritička metoda „razotkriva medije i ono što oni nude, te u žarište svoga interesa stavlja jasno saznanje: mediji nisu prozor u svijet, nego govor pomoću kojega se izgrađuje određena slika koja nije stvarnost, nego konstruktivna stvarnost“ (Labaš, prema: Pungente, 2011: 58). Kritička pedagogija medija u prvi plan stavlja ideju odgoja korištenja medija. Cilj ovog pristupa je odgojiti korisnika koji će stvoriti vlastiti kritički sud o cjelokupnom medijskom sadržaju s kojim se svakodnevno susreće. Posljedično, više neće biti potrebna kontrola medija kako bi se uklonili negativni učinci jer će se medijski korisnici od njih braniti sumnjom u medijski sadržaj i njegovom analizom (Labaš, prema: Pungente, 2011: 58).

Zaključno, roditelji su svjesni sve veće i važnije uloge medija u životima svoje djece te im se otvara niz problema i javlja niz odgojnih i pedagoških pitanja. Na mnoga pitanja roditelji ne mogu pronaći odgovor, a često zbog tog neznanja imaju i strah od novih medija. Zbog straha jer ne znaju što njihova djeca s medijima zapravo rade najčešće se odlučuju na kontrolu i zabranu, no pedagoška logika traži drugačiji pristup. Roditelji bi trebali upoznati nove medije te sudjelovati u njihovom korištenju kako bi ih bolje razumjeli i pomogli djeci da steknu kritičku svijest i zdravorazumski odnos s medijima (Labaš, 2011: 60 – 61).

4. Zaključak

Cilj ovog rada bio je na različitim primjerima prikazati posljedice koje prekomjerna izloženost medijima može imati na djecu, adolescente, a samim time i na odnose i komunikaciju unutar obitelji.

U prvom dijelu rada vidljivo je da su djeca današnjeg vremena od samog rođenja okruženi medijima. Od ranih dana nasilje kroz crtiće i videoigre ulazi u njihove živote, a često mediji preuzimaju i ulogu dadilje. Prekomjerna izloženost neprimjerenim sadržajima u medijima utječe na daljnji razvoj djeteta što je vidljivo u drugom djelu rada. Adolescencija je vrijeme socijalizacije i otkrivanja svojih potencijala, a sve češće adolescenti se sa svojim računalom, ili televizorom zatvaraju u četiri zida. Igra i komunikacija s vršnjacima često postaje samo ona posredovana ekranom, a to ne zadovoljava socijalizacijske potrebe adolescenata. Ključna uloga roditelja i odgojitelja u procesu medijskog odgoja prikazana je u trećem djelu rada. Moć medija za roditelje je često zastrašujuća te se vrlo često ne znaju nositi s problemima koji nastaju. Kako bi roditelji zaštitili svoju djecu od negativnih učinaka medija bitno je da medije razumiju i ne posustaju pred izazovima koje oni donose.

Zaključno, mediji sami po sebi nisu loši, ali kao i sve u životu korišteni prekomjerno i na krive načine mogu biti jako štetni. Obitelj sve češće postaje žrtvom neodgovornog korištenja medija, a ukoliko medijsko obrazovanje ne preuzme bitniju ulogu obitelji će postajati sve više otuđene, a mediji će u potpunosti preuzeti kontrolu nad našim životima.

5. Popis literature

1. Bartaković S., Sindik J. (2016.) „Medijacijska uloga roditelja prilikom djetetova gledanja televizije“, *Acta Iadertina*, sv. 13 (2): 95 – 113.
2. Ciboci, L., Kanižaj, I. (2011.) „Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove“ u: Ciboci L., Kanižaj I., Labaš D. (ur.) *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije*, Zagreb: Matica hrvatska, str. 11-32.
3. Dadić K. (2014.) „Digitalno djetinjstvo i obitelj“, *Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture*, sv. 3 (2): 454 – 467.
4. Foretić N., Rodek S., Mihaljević D. (2009.) „Utjecaj medija na fizičku inaktivnost djece“, *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, sv. 58 (4): 381 – 397.
5. Labaš D. (2011.) „Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnog svijeta“ u: Ciboci L., Kanižaj I., Labaš D. (ur.) *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije*, Zagreb: Matica hrvatska, str. 35-64.
6. Šegregur D., Kuhar V., Paradžik P. (2014.) „Utjecaj masmedija na život adolescenata“, *Media, culture and public relations*, sv. 5 (1): 81 – 86.